

De stjeler våre klær mens vi bader

Taler

Jan P. Syse

- 1 I Høyre er vi mer opptatt av friheten som mulighet enn av frihet som fare. Når vi bruker frihetsbegrepet, er det ikke for å meddele ansvarsfrihet, men å meddele frihet til å ta ansvar. Dette står sentralt i konservativ tenkning.
- 5 Vi ser personlig frihet og sosialt ansvar i sammenheng. Det ene skal lede til det annet. Den enkelte har en moralsk forpliktelse overfor samfunnet, overfor sine nærmeste og i forhold til sin egen livsførsel. Vi tror på individets rett til å være seg selv, men ikke til å være seg selv nok. Vi tror at økt handlefrihet for mennesker også utvikler deres evne til å gjøre noe for andre. Derfor må politisk
- 10 innsats utvikle disse mulighetene, ikke innsnevre dem.

Det er en slik frigjøring av krefter vi har satset på i Høyres fire første regjeringsår og som vi nå vil føre videre. Vi er kommet langt allerede, men vi skal lenger.

- 15 For oss har friheten flere dimensjoner som alle vil holde dette århundret ut.

Den første er nasjonens frihet, opprettholdt gjennom et sterkt forsvar og en pålitelig, stabil sikkerhetspolitikk i samarbeid med allierte.

- 20 En annen dimensjon er valgfriheten, utviklet gjennom retten til å tilby og velge mellom ulike løsninger. Vi vil ha et fritt og mangfoldig samfunn.

- En tredje dimensjon er sosial trygghet. Hjelp og støtte til den som ikke kan klare seg selv, er en førsterangs offentlig oppgave. Men erfaringen både fra vårt eget
- 25 og fra andre land har vist at oppgaven ikke kan løses av det offentlige alene. Vi trenger iderikdommen og tilbudet fra alle som er villige til å gi et bidrag. En fjerde dimensjon er adgangen til å etablere ny virksomhet. Selv sosialister vet i dag at staten ikke kan skape de nye arbeidsplassene. Industriell statsdrift står stadig tilbake som sosialismens totempåler, men ikke som veiviser inn i en ny

fremtid. I dag er Marx død, mens Adam Smith lever. Problemet for sosialistene er at de ser hva som skjer, men ikke kan tilgi utviklingen at de tok feil av det som skjedde.

- 35 Derfor bekjemper de utvidelse av konkurranse, liberalisering og skatteendring som øker den personlige frihet.

Vi har to av de beste stortingsvalgene i Høyres historie bak oss. Vi har vunnet og beholdt regjeringsansvaret. Og vi har på et avgjørende område vunnet den
40 politiske debatten. Ingenting er klarere tegn på det enn når regulerings- og monopolpartiet fremfor noe - Arbeiderpartiet - nå er begynt å interessere seg for frihetsbegrepet. Eller når Venstres havarikommisjon vil at Venstre skal bli et borgerlig parti igjen. Begge har åpenbart ønsker om å stikke av med Høyres klær mens vi bader.

45 Vi bør være meget årvåkne overfor den nytenkning som det er tilløp til, ikke minst blant sosialister. I en analyse i tidsskriftet The Economist er hovedkonklusjonen at «sosialister tenker igjen». Nykonservatismen har vekket dem, og de er i ferd med å arbeide seg ut av det depressive stadium, ifølge The
50 Economist. Denne prosess er europeisk. Einar Førde og Reiulf Steen blir således utkantens svar på denne kontinentale nyorientering. Det er intet dårlig svar, men jeg tror de mentale hindre i Arbeiderpartiet er for store til at de kan nå frem.

55 Det er vanskelig å få Arbeiderpartiets interesse for frihetsbegrepet til å virke troverdig. Intet parti har etablert flere monopoler, innført flere reguleringer, satt opp flere forbud enn Arbeiderpartiet. Sosialismens tanke om frihet er frihet fra, men ikke frihet til.

60 Vi ser det er friheten som problem, ikke friheten som problemløser, som opptar Arbeiderpartiet. Dagens sosialister vil gjerne ha tak i friheten som festord, men ikke bygge den inn i en politikk for hverdagen. De vil tilegne seg symbolet, ikke innholdet. Når Einar Førde snakker om frihet, snakker han alltid om begrensningene. Han vender stadig tilbake til et bilde fra Bislett: Hvis alle
65 tilskuere benytter anledningen til å reise seg for å se bedre, vil det ende med at ingen får se noen ting. Dette er en utpreget sosialistisk bekymring. Vi andre tar sjansen på at såpass skjønner folk selv! Dessuten - rent praktisk - folk vil egentlig se like meget, men i en mindre behagelig stilling. Det vil de selv finne ut.

Jeg forstår godt det sosialistiske utgangspunkt, men jeg ser også at det hindrer dem i å nå målet. Einar Førde vil åpne for større frihet, men gjør det i Aftenposten under mottoet «Regulering er sivilisasjon». Reiulf Steen lar i Fri Fagbevegelse hovedbudskapet være «ikke uniformering» av likheten. Og Gro
 75 Harlem Brundtland taler om behovet for større frihet på boligområdet: «Kan vi finne løsninger som gjør at også folk innen boligkooperasjonen får følelsen (uthevet av meg) av å eie og betale inn til sin egen bolig?»

Selveiertanken og eiendomsretten må stå sentralt i frihetsdebatten. Det er
 80 karakteristisk at revolusjonens kamprop i 1789 var en kvartett av krav: frihet, likhet og broderskap - og eiendomsrett. Eiendomsretten er det fysiske uttrykk for personlig uavhengighet og begrensning av statens makt. Jeg kjenner Førdes svar på dette: «Avskaffinga av negerslaveriet vart av nokre definert og opplevd som eit heilt utåleleg inngrep i fridomen til den einskilde.» Så relativt er
 85 frihetsbegrepet, sier Førde. Men eksemplet er en anakronisme og understreker bare ordets makt over tanken.

Samtidig er eiendomsretten et dynamisk element, en motor i økonomien. Det er ingen tilfeldighet at bønder i et land like østenfor Finland har avlinger som er 30
 90 ganger større på sine private jordstykker enn de har på kollektivbrukene.

Arbeiderpartiet stritter imot der vi sparker fra. De er blitt bremseklosser mot nødvendige reformer, men vi er pådrivere. Dét er vår oppgave.

Kilde

Syse, Else, Christian & Henrik (red.): Ta ikke den ironiske tonen - Tanker og taler av Jan P. Syse. Oslo 2003

URI

<https://www.virksommeord.no/tale/de-stjeler-vare-klaer-mens-vi-bader>